

Mana sieva ir *manas* mājas

Gatis Puriņš

Nātans Barkans ir senas un slavenas dzimtas pēctecis. Viņa senči no tēva puses viduslaikos izceļoja no Portugāles un apmetās uz pastāvīgu dzīvi Polockā – Baltkrievijā. 1563. gada ziemā Krievijas cars Ivans Bargaiss pavēlēja visiem Polockas ebrejiem sapulcēties uz aizsalušās Daugavas un pieņemt kristīgo ticību. Taču ebreji neatteicās no savas reliģijas un tika sodīti ar nāvi – 327 pieaugušie un bērni noslika Daugavā... Brīnumainā kārtā izglābās tikai divi bērni no *Kohanim* ģimenes – puisītis un meitenīte, kas kļuva par Bar-kahan (Kohana dēls) dzimtas sākumu... 1989. gadā Nātans Barkans saņem Ļubavičas Rebes svētību un kļūst par savas dzimtenes Latvijas virsrabīnu.

– Cilvēkiem ir dots talants, un talants rāda, kāds ir viņa uzdevums dzīvē. Šis talants ir jāizmanto... Jūsu talants ir rakstīt – tas ir pats atbildīgākais uzdevums, tāpēc ka ar pildspalvu jūs varat pasauli uzbūvēt un varat arī iznīcināt... Kāds ir jūsu uzdevums?

– **Labi, būvēsim pasauli... Bet, sākot interviju, jūs varētu nedaudz pastāstīt par sevi.**

– To esmu jau stāstījis nezin cik reizes. Pirmkārt, es jums pateikšu – mana māte bija sieviete... Jūs neticat?

– **Es ticu.**

– Piedzimu Līvānos 1923. gadā, taču tur esmu dzīvojis tikai kādu nedēļu vai mēnesi. Pēc tam dzīvoju Rīgā, kur esmu mācījies un izgājis dzīvē. Šeit piedzima mani bērni, šeit es viņus audzināju, un šeit viņi kļuva par cilvēkiem. Es ar viņiem ļoti lepojos! Vairāk man nav ko teikt...

– **Cik ilgi jūs dzīvojāt Latvijā?**

– Līdz 1969. gadam. Protams, kara laikā es biju aizbēdzis no šejienes.

– **Kur jūs pavadījāt kara gadus?**

– Krievijā... Dažādās vietās.

– **Ko jūs darijāt... Piedodiet, bet sanāk tāda kā pratināšana...**

– (Smejas) Nu, nu...

– **Ko jūs darijāt no 1969. gada līdz 1989. gadam, kad atgriezāties Latvijā?**

– Dzīvoju Izraēlā – biju valsts darbinieks un vienlaikus vadīju paša dibinātu reliģisko skolu. Man bija kādi 150 audzēkņi, zēni.

– **Lai dibinātu un vadītu skolu, sevišķi reliģisko skolu, ir vajadzīgas kaut kādas priekšzināšanas.**

– Laikam jau kaut kas tāds man bija... (smejas)

– **Cik sen jūs esat rabīns un kā jūs kļūvat par rabīnu?**

– Es pabeidzu reliģisko skolu un 1940. gadā kļuva par rabīna palīgu. Tad kādu laiku saprotamu iemeslu dēļ es nevarēju būt rabīns, bet kad aizgāju pensijā, atgriezos savā amatā...

– **Kādi bija motīvi, kāpēc jūs izvēlējāties šo ceļu?**

– Tās ir ģimenes tradīcijas... Mani vectēvi jau no seniem laikiem ir bijuši rabīni. Mans brālis bija viens no tiem diviem pirmajiem rabīniem, kurus izaudzināja brīvā Latvija. Toreiz avīzes rakstīja par to, kā pats Ulmanis viņus apsveica...

– **Kas ir jādara rabīnam? Droši vien ir kaut kādas atšķirības starp rabīnu, katoļu vai luterāņu mācītāju vai pareizticīgo popu...**

– Es nezinu, kādi ir viņu pienākumi, bet savus pienākumus gan zinu.

– **Kādi ir rabīna pienākumi?**

– Audzināt tautu. Iet Toras ceļu – turēties pie Toras likumiem un ebreju tradīcijas.

– **Kā zināms, visās lielajās pasaules reliģijās pastāv dažādi strāvājumi, sekas un skolas. Vai ebrejiem ir tikai viena vai vairākas tradīcijas?**

– Likumi visiem ir vieni un tie paši, bet ir dažas draudzes Āzijā un Āfrikā, kurās ir nelielas atšķirības sīkumos...

– **Vai pastāv kāda koleģiāla institūcija, kas izšķir iespējamās ticības strīdus starp Āzijas, Āfrikas un pārejiem jūdaiem?**

– Tur nav nekādu īpašu strīdu... Cilvēkiem, kas dzīvo kādā vietā, ar laiku izveidojas atšķirīgi paradumi...

– **Esmu dzirdējis, ka sievietēm atšķirībā no vīriešiem nav obligāti jāstūde Tora. Vai tas atbilst patiesībai?**

– Vīriešiem ir obligāti jāstūde, bet sievietēm ir jāzina! (Smejas) Mūsu tauta ir *būvēta* tā – ģimenes un bērnu audzināšana no paša patriarha Ābrama laikiem ir mātes ziņā, lielākais iespaids uz bērniem ir mātei. Viņai nav jāiet augstās reliģiskās skolās, lai iegūtu visas tās sarežģītās zināšanas, bet viņai, protams, ir jāzina visi ebreju likumi un jāsaprot ticības pamati un filozofija.

– **Kāda loma ir ierādīta sievietei ebreju pasaules redzējumā bez tā, ka viņa ir māte?**

– Māte, sieviete – tas nozīmē mājas. Mana māja ir mana sieva un mana sieva ir manas mājas. Manās mājās ir mani bērni...

– **Kā šis uzskats ir apvienojams ar sieviešu emancipāciju un feministisko kustību? Vai Izraēlā pastāv feminisms?**

– Pastāv, bet tā, manuprāt, ir drusciņ izlaidība. Tā ir atkāpe no normālā... Kas tas feminisms vispār ir? Paskaidrojiet man, lūdzu, kas ir feminisms?

– **Cīņa par sieviešu līdztiesību?**

– O, tas ir ļoti pareizi! Bet vai tas tā patiešām ir?

– **To nu es nezinu...**

– Ziniet, bija padomju laikā tādi Tarapuņka un Štepselis.

Foto: Anda Krauze

Māte, sieviete – tas nozīmē mājas. Mana māja ir mana sieva un mana sieva ir manas mājas. Manās mājās ir mani bērni...

Mēs ticam, ka Dievs pasauli ir radījis un viss, kas Torā ir rakstīts, ir patiesība. Viņš mums apsolīja zemi un iedeva to... Tā ir mūsējā! Tā sanāca, ka kādreiz mūs izdzina no turienes... Tomēr tā ir mūsējā. Tie, kas nebija ticīgi, atdeva arābiem savu zemi un tagad mums ir jākaro. Tagad mums ir bēdas.

Par 8. martu viņi teica: "Sievietēm ir dotas tiesības uz darbu, tiesības strādāt. Vīrietis sēd un dzer, bet sieviete virtuvē gatavo." Tieši par to vajadzētu runāt un rakstīt... Šodien visvairāk apdalītā ir tieši sieviete, piemēram, tagad ir tāda mode – sadzīvot pirms kāzām, pirms laulībām... Ko jūs par to domājat?

– **Es to nenosodu, turklāt daudzi pāri visu mūžu nodzīvo kopā, tā arī oficiāli neregistrējot savas attiecības...**

– Es domāju, ka to tomēr vajag kaut kā oficiāli nokārtot, jo savādāk vīrietis var no rīta piecelties un: "Sveika Marija!" Un aiziet pie kādas citas...

– **Viņš var arī to nedarīt...**

– Bet var arī darīt, un nekas viņu neatturēs, ja viņš nebūs godīgs. Nevar dzīvot kopā kā mēģinājumā! Ja divi ir sanākuši kopā, tātad viņi ir patikuši viens otram. Paiet gadi divi, un viņš saka: "Nē, tomēr nepatika. Piedod man, es redzu, ka mēs nevarēsim dzīvot kopā visu mūžu. Tu esi laba, bet mums ir jāšķiras..." Viņa paraudās. Ja viņš būs godīgs, kādu laiku viņam būs sirdsapziņas pārmetumi, varbūt kādu puķīti atsūtīs, bet vēlāk aizmirsīs... Viņš neko nezaudē, bet viņa? Viņa zaudē!

– **Ko viņa zaudē?**

– Savu jaunību! Un ja vēl paliek ar bērnu?

– **Šķiras taču arī tie, kas ir oficiāli precējušies...**

– Protams! Ja nevar sadzīvot, tad jāšķiras, bet arī tad zaudētāja ir sieviete, it sevišķi, ja ir bērni.

– **Tad tiesas ceļā piedzen alimentus...**

– Tas, protams, ir likumīgi, bet nav pareizi... Vai mēs varam pateikt, ka sieviete var būt vienlīdzīga ar vīrieti? Nē! Jo viņa ir savādāka. Vai ne?

– **Anatomiski tas ir neapšaubāms fakts...**

– Ko mēs gribam? Pārbūvēt pasauli?

– **Vai, jūsuprāt, tā pasaules uzbūve, kas bija pirms diviem vai četriem tūkstošiem gadu, ir pareiza un atbilstoša arī mūsdienu apstākļiem?**

– To, kas bija pirms 4000 gadu, es neatceros...

– **Par to var spriest no svētajiem rakstiem...**

– Es varu pateikt par ebreju dzīvi – mēs varam redzēt, ka tā bija pareizi, ne bez izņēmumiem, protams. Ģimenes bija ģimenes, bērni izauga labi gan miestīņos, gan pilsētās. Bet šodien...

– **Svētajos rakstos ir aprakstīta arī daudzsievisība. Ja jau toreiz tas bija pareizi, tad kāpēc tagad katram ebrejam nav vairākas sievas?**

– Kad kopā ir divas sievas, tad ir nelaime. Mums pirms 1000 gadiem ir uzlikts aizliegums – ne vairāk par vienu sievu. Piemēram, Āzijas un Āfrikas ebreji to nepieņēma un viņiem ir vairākas sievas. Es biju Āzijā pie vienas ģimenes, kurā bija divas sievas. Viņš apprecējās otrreiz, jo pirmajai nebija bērnu. Pirmā sieva viņam izvēlējās otro. Taču es nevaru teikt, ka viņš bija laimīgs...

– **Vai jūdaisms novērs vīriešu un sieviešu nevienlīdzību un aizsargā sievietes?**

– Vīrietim ir vairāk pienākumu pret savu sievu nekā pret sevi – godināt viņu un uzturēt viņu. Sieva stāv daudz augstāk par vīru.

– **Bet ja viņam apnik un viņš šķiras?**

– Nevar piespiest cilvēku dzīvot ar kādu, kas viņam nepatīk, jo tad viņš būs nelaimīgs.

– **Atgriežoties pie ticības – kāpēc sieviete nevar būt rabīns?**

– Tāpēc, ka viņa nav *uzbūvēta* tā, lai varētu būt

tiesnesis. Tāpēc, ka viņa ir sieviete! Es nesen biju kādā sanāksmē, kurā runāja par audzināšanas jautājumiem... Kādam kleitai ir jābūt skolotājai? Vai skolotāja drīkst valkāt mini? Kā jūs domājat?

– **Kāpēc ne?**

– Jums ir piecpadsmit gadu un jums ir izvēle – skatīties uz tāfeli vai zem galda...

– **70 procentus laika skatos zem galda un 30 – uz tāfeli...**

(*Sīrsnīgi smejas*)

– **Ja jau sieviete var būt skolotāja, kas arī zināmā mērā ir tiesneša darbs, jo ir jāliek atzīmes, tad...**

– Pie mums zēniem vīrieši ir skolotāji, bet meitenēm sievieši...

– **Vai meitenēm skolotājas drīkst pasniegt stundas mini svārcīņos?**

– Tas vispār nav vajadzīgs! Skaistums ir pieticībā...

– **Izraēla ir sekulāra republika. Vai tas ir labi vai slikti?**

– Slikti!

– **Kāpēc?**

– Pravielis saka: "Ja no Dieva nenobijos, ko man Ķēniņš padarīs?"

– **Jā, bet Izraēlas un palestīniešu konfliktā lielākais šķērslis mieram ir tieši reliģiskie fanātiķi...**

– Vai mēs varam mainīt pasaules likumus? Lai saule lēktu vakarā, bet rietētu no rīta?

– **Mēs varam pārdefinēt jēdzienus...**

– Pasauli ir dibinājis Dievs pēc saviem likumiem, kurus ietekmēt mums nav iespējas. Mēs katru sestdienu lasām vienu Toras nodaļu. Pagājušo sestdien mēs lasījām Pirmās Mozus Grāmatas 16. nodaļu, kur ir teikts: "Un tā Kunga eņģelis teica tai: "Redzi, tu esi grūta, un tu dzemdēsi dēlu. Un tev būs saukt viņa vārdu – Ismaēls, jo tas Kungs tevi ir uzklauzījis tavās bēdās. Viņš būs savvaļas vīrs; viņa roka būs pret katru, un ikviena roka būs pret viņu, un viņš nevienam savu brāļu starpā negriezīs ceļu"... Vai jūs esat ticīgi?"

– **Es šaubos.**

– Mēs ticam, ka Dievs pasauli ir radījis un viss, kas Torā ir rakstīts, ir patiesība. Viņš mums apsolīja zemi un iedeva to... Tā ir mūsējā! Tā sanāca, ka kādreiz mūs izdzina no turienes... Tomēr tā ir mūsējā. Piemēram, latvietim Amerikā tēvzeme ir Latvija. Tā ir viņa zeme! Pie mums tie, kas nebija ticīgi, atdeva arābiem savu zemi, un tagad mums ir jākaro. Tagad mums ir bēdas. Vai jūs saprotat?

– **Es saprotu, bet...**

– To zemi Dievs mums ir devis, un tā ir mūsējā! Tur dzīvo arī daudzi arābi, taču arī Latvijā dzīvo daudz sveštautietieši. Viņiem ir tādas pašas tiesības, bet kas ir saimnieks?

– **Latvijas Republikas pilsoņi...**

– Latvieši! Tie, kas te dzīvo, lai dzīvo, bet atdot viņiem savu, to nē. Latvija ir svēta zeme latviešiem, un ja te kāds nāks un gribēs, lai ir savādāk, tad jāšaubās, vai tas būs cilvēci...

– **Kad vienojāties par interviju, jūs lūdzāt, lai es neuzdodu provokatīvus jautājumus, bet man šķiet, ka tagad esmu nobriedis vismaz vienam šādam jautājumam...**

– Lūdzu!

Ebreju valodā cilvēks ir *adam*. No vienas puses, tas tulkojams kā *adame le eljon* – līdzīgs augstākajam, no otras puses, kā *adama* – no zemes. Viņš ir pats augstākais un zemākais. Cilvēkam ir dotas izvēles iespējas.

– **Jūsu tautiete Tatjana Ždanoka nepiekrīt tam, ko jūs sakāt.**

– Pagaidiet! Kas ir viņas tēvs? Kā es varu uzticēties un atbildēt par cilvēku, kurš pats nezina, kas viņš ir?

– **No jūsu teiktā es saprotu, ka uzticams cilvēks ir tāds, kas zina savu vēsturi...**

– Dievs radīja pasauli pretmetos. Ir diena un nakts, labs un slikts, vīrietis un sieviete. Pasaule ir būvēta, lai to apdzīvotu. Pasaule ir būvēta cilvēkam. Ebreju valodā cilvēks ir *adam*. No vienas puses, tas tulkojams kā *adame le eljon* – līdzīgs augstākajam, no otras puses, kā *adama* – no zemes. Viņš ir pats augstākais un zemākais. Cilvēkam ir dotas izvēles iespējas. Viņš var izvēlēties labo vai sliktu. Vīrietim ir dota sieva, ebreju valodā – *naase lau eizer knegdon*. Tas nozīmē, ka viņa ir palīgs vīram, bet, ja viņš slikti izturas, tad viņa ir pret viņu. Viņu kopīgs uzdevums ir audzināt bērnus par īstiem, godīgiem cilvēkiem.

Mūsdienās, pēc tiem diviem holokausti, kas šeit ir bijuši, cilvēki vairs tā neturas pie likumiem un tradīcijām. Bet, ja bērni ir izaudzināti par labiem cilvēkiem, tad vecāki var būt laimīgi. Piemēram, es ar savu sievu dzīvoju kopā jau 56 gadus. Mums ir bērni, mazbērni, mazmazbērni. Viens no bērniem ir rabīns Jekaterinburgā, otrs Kazaņā, trešais Maskavā vada reliģisko skolu; viens ir rabīns Diseldorfā, viens tagad brauks uz Šveici, viens studē Itālijā... Es esmu lepns par saviem bērniem! Ja savus bērnus neaudzina, tad sanāk kā Ādamam ar Kainu un Ābelu. Bet kāpēc tā notiek? Ādams bija paradīzē. Pirmkārt, viņam tur bija jāstrādā, jāpūlas, lai spēks neiet tukšumā. Otrkārt, tur bija divi koki – dzīvības un zināšanu koks. Varbūt būtu bijis labāk, ja Ādams vispirms ēstu no dzīvības koka... Tagad zinātnes dēļ daudzi cilvēki ir kļuvuši par mežoniem un pasaulē notiek šausmīgas lietas...

– **Vai vispār ir iespējama modernās pasaules un jūsu tēvutēvu likumu sadzīvošana?**

– Tur nav nekādu pretrunu! Nav tādas zinātnes, tādas idejas, ko nevarētu atrast Torā. Tikai ir jāprot lasīt... Kāpēc viduslaikos dedzināja Talmudu? Tāpēc, ka neko nesaprata un baidījās no zināšanām...

– **Tagad, pēc 11. septembra terora aktiem Amerikā, ir izskanējis viedoklis, ka Bībele, tāpat arī tajā iekļautā Tora, nav sliktāka grāmata cilvēku slepkavošanai kā Korāns.**

– Viss ir atkarīgs no cilvēka – no tā, kurš un kā lasa šīs grāmatas!

– **Vai jūs esat pārliecināts, ka visi ebreji pareizi lasa Toru?**

– Ja viņi vispār lasītu, tad es būtu laimīgs! Šodien daudzi pieaugušie pat nezina burtu *alef*... Bērni gan tagad atkal mācās skolās, apgūst ebreju valodu un lasa Toru.

– **Šobrīd Latvijā laikam ir kādi 12000 ebreju, bet cik ir sinagogu?**

– Tikai viena.

– **Vai no šiem 12000 daudzi**

apmeklē šo vienīgo sinagogu?

– Svētkos nāk daudzi, bet pārējā laikā mazāk.

Vietas pietiktu vēl vairāk cilvēkiem...

– **Ar ko ir izskaidrojams, ka tad, ja cilvēks ir dzimis jauktā laulībā, viņam ir grūtāk izbraukt uz Izraēlu un atrast tur darbu?**

– Pie manis reiz atnāca kāda sieviete. "Kas par nelaimi?" "Es nezinu, kas es esmu!" Es nevaru viņai palīdzēt. Taču arī viņa ir cilvēks un viņai ir jādzīvo...

– **Bet, ja kāds, piemēram, sajūt asins balsi un grib kļūt par ebreju, vai tas ir iespējams?**

– Kāpēc latvietis grib kļūt par ebreju? Ticības dēļ? Tici, kam tu gribi! Tautu mainīt? Vai savu māti var mainīt?

– **Var mainīt pasi...**

– Lūdzu! Bet vai vai kaut kas būs savādāk?

– **Ņemot vērā, ka tuvojas Ziemassvētki un Jaunais gads, varbūt jūs gribētu kaut ko novēlēt žurnāla "Sieviete" lasītājam?**

– Izmantojot šo gadījumu, es gribētu visai Latvijas sieviešu tautai, ja tā var teikt, novēlēt daudz laimes, cerību un mieru jaunajā gadā. Un es gribētu, lai vīrieši saprastu, ka arī sievietēm ir dvēsele un jūtas, un lai viņi ar to rēķinātos. Lai viņi cik vien iespējams dotu sievietēm to, kas viņām pienākas, un viņas varētu būt laimīgas. Lai viņas varētu celt mūsu ģimenes un līdz ar to visu mūsu tautu...

